

академічного живопису новими креативними пошуками і методами ведення творчих робіт студентів.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Актуальність проблеми для вищої та початкової освіти передбачає розробку методики і технології, представлену у вигляді вправ з іншими живописними матеріалами, такими як гуаш, темпера, олія; введення їх у спецкурс для студентів старших курсів з метою розширення творчого і професійного потенціалу майбутніх художників-педагогів.

Література.

1. *Живопись. Учебное пособие для студентов высших учебных заведений. Под ред. Сазахетдинова В.А. – М.: Владос, 2001. – 187 с.*
2. *Little Janson. The Technology of water-color painting. – London, 1939.*
3. *Трошичев А.А. Обшир понятия техники акварели. – М.: Искусство, 1962. – Т.2. – 64 с.*
4. *Янушкин А.П. Живопись. – М.: Просвещение, 1985. – 44 с.*

ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТОК ІДЕЙНОГО ЗАДУМУ В КОМПОЗИЦІЇ ТА ЕТАПИ ТВОРЧОГО ПРОЦЕСУ

Щербина В.Г.

Криворізький державний педагогічний університет

Анотація Стаття присвячена складній проблемі художньої творчості (етапам творчого процесу). Автор вводить особливе місце ідейному задуму в композиції

Ключові слова: художня ідея, першопочаткові накопичення, етапи

Анотация Статья посвящена сложной проблеме художественного творчества (этанам творческого процесса). Автор ставит особое место идейному замыслу в композиции.

Ключевые слова: художественная идея, первоначальные накопления, этапы

Annotation: The article which is written on the difficult problem of creative work (stages of creative process). The author shows the ideal think of the composition.

Key words: creative idea, first accumulations, periods.

Постановка проблеми. Загальновідомо, що в основі художньої творчості лежить композиція і фахівці розуміють її як творчий процес побудови мистецького твору. Ще це і наука, теорія творчості зі своїми визначеними закономірностями, виразними засобами та прийомами. Композиція, взагалі стверджується як закон, на якому ґрунтується споруда твору і який проймає всі рівні зображення ідейного задуму дій, що проходять всі ступені художнього пізнання.

академічного живопису новими креативними пошуками і методами ведення творчих робіт студентів.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Актуальність проблеми для вищої та початкової освіти передбачає розробку методики і технології, представлену у вигляді вправ з іншими живописними матеріалами, такими як гуаш, темпера, олія; введення їх у спецкурс для студентів старших курсів з метою розширення творчого і професійного потенціалу майбутніх художників-педагогів.

Література.

1. *Живопись. Учебное пособие для студентов высших учебных заведений. Под ред. Сазахетдинова В.А. – М.: Владос, 2001. – 187 с.*
2. *Little Janson. The Technology of water-color painting. – London, 1939.*
3. *Трошичев А.А. Общии понятия техники акварели. – М.: Искусство, 1962. – Т.2. – 64 с.*
4. *Янушкин А.П. Живопись. – М.: Просвещение, 1985. – 44 с.*

ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТОК ІДЕЙНОГО ЗАДУМУ В КОМПОЗИЦІЇ ТА ЕТАПИ ТВОРЧОГО ПРОЦЕСУ

Щербина В.Г.

Криворізький державний педагогічний університет

Анотація Стаття присвячена складній проблемі художньої творчості (етапам творчого процесу). Автор вводить особливе місце ідейному задуму в композиції

Ключові слова: художня ідея, першопочаткові накопичення, етапи

Анотация Статья посвящена сложной проблеме художественного творчества (этанам творческого процесса). Автор ставит особое место идейному замыслу в композиции.

Ключевые слова: художественная идея, первоначальные накопления, этапы

Annotation: The article which is written on the difficult problem of creative work (stages of creative process). The author shows the ideal think of the composition.

Key words: creative idea, first accumulations, periods.

Постановка проблеми. Загальновідомо, що в основі художньої творчості лежить композиція і фахівці розуміють її як творчий процес побудови мистецького твору. Ще це і наука, теорія творчості зі своїми визначеними закономірностями, виразними засобами та прийомами. Композиція, взагалі стверджується як закон, на якому ґрунтується споруда твору і який проймає всі рівні зображення ідейного задуму дій, що проходять всі ступені художнього пізнання.

Перед художньою педагогікою постає нелегке завдання: навчити студентів композиції, сформувати у них композиційні уміння і навички, які необхідно використовувати в навчально-творчій діяльності, розвинути композиційне мислення, цілісне бачення тощо

Робота над композицією у студентів художньо-графічного факультету становить собою комплекс складних інтелектуальних і практичних дій, які проходять всі ступені художнього пізнання. В залежності від виду зображувальної діяльності змінюється і характер, особливості проходження процесу пізнання: від безпосереднього спостереження, вивчення, чуттєвого пізнання об'єкту, явища до переробки накопиченого матеріалу, узагальнення спостережень і вражень та втілення всього у художні образи. До цього слід додати художнє мислення, творче уявлення та появу ідейного задуму, і все це разом становить комплекс необхідних умов для подальшої творчо-композиційної діяльності.

Аналіз досліджень та публікацій. Психологічні аспекти досліджуваної проблеми розглядалися в працях В.Г. Ананьєва, А.Б. Богоявленської, В.М.Гордона, В. П. Зінченка, Г. С. Костюка, О.П.Леонтьєва, С.Л. Рубінштейна, О.П. Рудницької та ін. Проблему художньої творчості досліджували М.М.Волков, Л.С. Виготський, І.А.Зазюн, Б. С. Мейлах, В.О.Моляко, Я.А. Пономарьов, В.А.Раппорт, П.М.Якобсон та ін.

Формування цілей статті. За мету, яку ми поставили в статті, вважаємо за необхідне встановити логічний зв'язок між етапами творчого процесу побудови мистецького твору, психологічною структурою процесу художньої діяльності та інтелектуальними і практичними діями що становить роботу над художньою композицією у студентів.

Результат дослідження. Психологічна структура процесу художньої діяльності (доведено багаточисленними дослідниками з психології творчості є поетапною і виглядає приблизно так:

виникнення художньої ідеї (постановка завдань по втіленню ідеї та їх реалізація);

- зародження і формування задуму;
- розробка задуму із втілюванням в ескізах;
- матеріалізація задуму.

Названі етапи творчого процесу можна примножити або скоротити, але принципово залишається така структура, якою будемо керуватися.

Отже, першим етапом творчого композиційного процесу - є виникнення художньої ідеї (постановка завдань по втіленню ідеї їх реалізації):

- отримання завдання з композиції (тема, жанр), вивчення завдання;
- "калькування", композиційний аналіз творів живопису (композиційна схема, формат, точка зору, ритмічний лад, виразність контрасту, симетричність, колорит - образ кольору тощо), анотація;
- період першопочаткових накопичень матеріалу (спостереження, враження, начерки, замальовки).

На основі отриманого досвіду вивчених творів («калькування») художниками-початківцями здійснюються пошуки фрескізів. Особливу важливість для нас в композиційному процесі становить ланка "ідея-задум". Художня ідея як задум твору, - це відкриття, результат сформованого ракурсу бачення дійсності, "продукт вражень і мислення, уявлення і цілеспрямованості" [4.18]. Процес вивчення, осмислення ідеї передує подальшому розв'язанню художньо-композиційних завдань. Тільки в цей час відбувається попереднє "прогнозування". Його сутність полягає в тому, що шляхом актуалізації набутого матеріалу, життєвого досвіду, образів сприйняття, художня ідея спростовано включається ще в невизначену "конструкцію", в середині цього матеріалу і цим самим здійснює "чорнову прикидку".

Будь-який мистецький твір повинен містити в собі і відбивати одну пануючу ідею у всій її повноті і цілісності. Спосіб викладення відображення цієї ідеї і відповідно з нею розташування, поєднання окремих частин (форм) - все це становить сутність композиції. Саме ідея, зміст обирає собі формат, пропорції і розмір зображення твору. Конструктивна ідея підказує місце

сюжетно-композиційного центру, в якому зосереджується головне в зображенні.

Існує багато питань, пов'язаних з початковим етапом творчої діяльності. Вище вказані етапи в цілому становлять схему, яка не є жорсткою для кожного студента. Можливі всілякі нюанси, підходи в залежності від того, що послужить поштовхом для наступного процесу композиційної діяльності. Але головним у цьому процесі є переосмислення теми в те чи інше завдання.

Отже, **період першопочаткових накопичень** передусе безпосередньому образотворчому процесу і характеризується мимовільністю, різноспрямованістю пошуків, великою мірою випадковостей, накопиченням різноманітних спостережень, вражень, життєвого досвіду, знань. Цей фактор в композиційній діяльності відіграє дуже велику роль при створенні художнього образу, що якраз становить проблему в процесі навчання студентів композиції. Відсутність життєвого досвіду, навичок накопичення (як свідомого так і підсвідомого) "матеріалу", низький рівень світогляду на початкових курсах негативно відбивається на якості ідейного задуму, оригінальності композиції.

Отже, на першому етапі постає досить важливе завдання: сформувати та розвинути уміння та навички спостерігати, фіксувати і відбирати будь-який матеріал тощо.

В процесі виконання навчально-творчого завдання з композиції найчастіше у студентів ще не визначений ідейний задум. Тому необхідно націлити їх як на свідоме, так і на підсвідоме накопичення різного "матеріалу", який може і зовсім не відповідати визначеній ідеї. В період накопичення матеріалу ще багато чого незрозумілого і в той же час повинна бути присутня "установка" на спостереження.

Спостереження активне та вибіркоче: його передумови - активна увага і, найголовніше (ще до сприйняття) - постановка визначеного завдання. Для професійного художника постановка завдання є питанням професійної, набутої і необхідної звички. Навіть не маючи визначеної мети, він запам'ятовує і

замальовує все, що приваблює його увагу. Цей життєвий матеріал стає головним джерелом його візуальних процесів.

По іншому обстоїть справа в художній практиці студентів початкових курсів. В процесі навчання композиції педагоги повинні прямо вказувати на чільну роль спостережень в організації сприйняття дійсності. В цілеспрямованому і активному характері художнього сприйняття розкривається його специфіка, що виступає як спостереження.

На початкових курсах студентів важливо зорієнтувати саме на накопичення матеріалу, незалежно від навчального завдання з композиції. Особливо це стосується таких жанрів як натюрморт і пейзаж, однофігурна композиція в середовищі (початкові курси).

Загальновідомо, що курс "композиція", зокрема - практичні завдання, за своєю специфікою опановуються переважно самостійно (обмеженість годин за навчальним планом), і лише консультації студента з педагогом створюють необхідні умови для народження відповідної навчальної творчої роботи. Запорукою становлення і розвитку студента як спостерігача, формування умінь і навичок художнього сприйняття, розвитку художнього мислення - є виконання самостійних завдань по замальовкам, етюдам та начеркам, як природних мотивів, так і предметів побуту тощо. Спостереження, цілісне бачення, зорова пам'ять є дуже важливими чинниками творчого процесу.

Цілісне бачення як важливий чинник - це специфічне, професійне, аналітико-синтетичне бачення. Здібності візуально сприймати об'єкти явища, виділяти при цьому головне, суттєве з малозначимого, відрізнити типове від характерного є визначальними для митця. Формування та розвиток таких художніх якостей у студентів здійснюється за рахунок короткочасних рисунків (начерків, замальовок) зовнішнього світу, конкретних предметів і явищ.

У сприйнятті студентів відбивається не весь предмет або явище, а вибіркові аспекти (головне, типове і найбільш характерне). Здатність запам'ятовувати на основі візуального сприйняття і отримання при цьому уявлень є також однією із складових художнього мислення. Повнота образу

предмета, явища залежить від тривалості, проміжку часу проміж моментом запам'ятання і наступним зображенням.

Зорова пам'ять розвивається на основі практичного художнього досвіду і системи вправ на "запам'ятання". Таким чином, можна зробити логічний висновок про те, що в процесі навчання композиції до головних завдань додаються і інші взаємопов'язані педагогічні задачі: виховання і розвиток здібностей до спостереження; розвиток цілісного бачення; розвиток зорової пам'яті; формування і розвиток умінь уявляти раніше сприйняте.

При навчанні короткочасному рисунку («начеркам і замальовкам») в якості натури використовується: "нежива" натура (предметний світ); рослинний світ, тваринний світ, людина.

З'ясовуючи методику навчання короткочасним малюнкам (визначену послідовність та зміст навчальних завдань, шляхи їх вирішень) насамперед необхідно визначитися у специфічних особливостях виконання начерків і замальовок і в першу чергу необхідно осмислити різницю між способами виконання короткочасних рисунків та тривалими студіями.

Повертаючись до вищезазначеного про начерки і замальовки як визначальні художні спеціальні дії (практичні вправи), що формують і розвивають навички цілісного сприйняття, художнього бачення, спостереження, спробуємо визначитись з цими поняттями. О.О.Барц у своєму навчально-методичному посібнику «Начерки та замальовки» достатньо широко подає методичну послідовність виконання практичних вправ з короткочасного рисунку і розкриває специфіку цих спеціальних художніх дій [1].

Так, **начерк** - це «монохромне неповне узагальнене зображення предметного світу, яке виконується в самий короткий проміжок часу». При цьому з метою прискорення роботи використовується мінімум графічних засобів. Начерк ще визначається як ціле, побачене без частковостей

Замальовок - «це більш повний начерк в монохромному зображенні навколишньої дійсності (світу)»[1,8]. Замальовок є продовженням начерку в напрямку збагачення його подробицями. Зроблений з натури замальовок

проявляється проміжним видом між начерком і довгочасним малюнком, (тривалим студіюванням природи).

При виконанні будь-якого завдання з композиції перед студентами постає питання: які основні і необхідні умови, які можливості проходження творчого процесу в роботі над композицією?

Перша умова: студент повинен бути готовим до вирішення потенціального завдання, тобто повинен володіти певним запасом знань та умінь без яких просто неможливо приступати до його розв'язання. Перехід від вивчення проблеми завдань у внутрішньому психічному плані можливий у тому разі, коли студент обмірковує ідею, завдання, вимоги, що виступають в ході її вирішення і одночасно оцінює свої можливості.

Проблема психічного внутрішнього плану дій (ВПД) творчої особистості відноситься до числа основних проблем психології свідомості. Це одна із важливіших здібностей, які забезпечують "успіх формалізації", а разом з цим інтуїтивних вирішень, - здібність діяти "подумки", тобто за внутрішнім планом дій за ствердженням психологів, зокрема Я. Н. Пономарьовим [4, 22].

Головне питання аналізу внутрішнього плану дій - аналіз специфічних особливостей інтелекту. Аналіз ВПД тісно пов'язаний з психологією пізнавальних процесів - сприйняття, уваги, візуальної пам'яті, художнього мислення.

Попередня оцінка своїх дій студентом допомагає зорієнтуватися, інтуїтивно відчувати можливе вирішення. Безумовно тут ще багато незрозумілого, невизначеного, але це лише перші кроки.

Друга умова: студент повинен вивчити і осмислити "ідею" композиції. Це є психологічно важливим для всього наступного вирішення, побудови задуму і його втілення. Саме в цей час відбувається передчасне "прогнозування". Його сутність полягає в тому, що шляхом актуалізації (відновлення) у студента матеріалів миттєвих вражень, образів сприйняття, образів предметів і явищ раніше сприйнятих, тобто уявлень, він спрощено здійснює чорнову прикидку задуму.

Галузь композиції є осередком ідейно-творчого початку в образотворчому мистецтві. Через композицію художник висловлює все те, що його зацікавило, захопило. Такі обставини можна вважати керівною ідеєю його творчого процесу, ідеєю художньої композиції, висловлюювачся з цього приводу Е. А. Кібрик [3,104].

Третью важливою умовою для ефективної роботи над композицією є світогляд студента. Під світоглядом розуміється деяка сума суспільних поглядів і знань. В художній творчості ці погляди і знання тільки тоді мають значення, коли вони не просто засвоєні, але й визначають думки та почуття, тобто стали його світосприйняттям. Тільки світосприйняття формує справжній зміст художньої творчості.

Таким чином, першою і найважливішою умовою композиційної творчості - "є здатність художника мислити, свідомо сприймати життя, навколишній дійсність, глибоко їх розуміти, мати свою точку зору на життя, тобто володіти світоглядом" (за Е.А. Кібриком) [3, 107].

Зародження і формування задуму - наступна ланка (**другий етап**) у динаміці творчого процесу. Процес виникнення задуму дослідники пов'язують з явищем інтуїції, яке ототожнюють з чуттям, із здогадкою (де не до кінця усвідомлено момент при переході приблизного знання до точного). Ні на практиці, ні в теорії немає підстав переоцінювати можливість раптового, ненавмисного виникнення художнього задуму.

Художній задум і пластичний мотив - це загальне уявлення художника про зміст і форму майбутнього твору, де збираються воедино спостереження автора, його філософські, естетичні, етичні погляди та симпатії.

Створення задуму — це активний творчий процес, який потребує від художника напруженої, прихованої роботи. Він повинен віддавати багато часу "ідеальному" творенню майбутнього твору, коли образи тісняться у свідомості і відбувається їх припасування один до одного. На цьому етапі (перетворення та підкорення собі життєвого матеріалу) і формується задум. Дуже важливим є формування вміння бачити результат своєї роботи. Це складний процес і він,

на наш погляд, спирається на два головні чинники: художню фантазію і інтелектуальну здібність до абстракції. І тільки поєднання такої здібності до абстракції з розвинутим чуттєвим уявленням сприяє побудові художнього образу в самій початковій стадії свого формування.

Таким чином, **перший етап** художньої творчості інтуїтивний, наступний - потребує аналізу. Тільки гармонійні поєднання інтуїції і аналізу дозволяють створити повноцінний, закінчений твір.

За переконаннями теоретика і практика з проблем композиції Е.А. Кібрика, схема процесу творчості виглядає таким чином: "**Інтуїція - аналіз - інтуїція: ЦІЛІСНІСТЬ**. Тому що мистецтво і починається, і закінчується, і сприймається почуттям. Пояснюється за допомогою аналізу" [3. 110].

В творчому процесі інтуїція проявляється не лише в період виникнення задуму на основі початкових накопичень. Вона може виявляти себе і в стадії виношування (формування, розвитку), а також у створенні образу і остаточній розробці сюжету.

При розробці студентами композицій за жанрами (натюрморт, пейзаж тощо) першопочатковий задум є основною композиційно-структурною формою хоча і не остаточною. У початковому задумі багато елементів композиції вже намічені і на перше місце виступає ідейна або сюжетна спрямованість. І дуже важливим у цей момент є якість, незвичайність пластичного мотиву, через який студент зможе яскравіше розкрити нові грані і якості того чи іншого явища.

"Бачення" майбутньої композиції, майбутнього твору повинно починатися, звичайно не з апіорної ідеї і з відповідної схеми, а з бачення, передусім, живописно-пластичної ідеї. "Інструментом" в творчому процесі спрацьовує і загострене відчуття, і досвід, і інтуїція, і всі ці якості разом. Можна стверджувати, що таке композиційне бачення формується, шліфується і розвивається прямо пропорційно з художньою практикою. На стадії формування задуму, композиційного бачення ідеї в матеріалі, виникає необхідність конкретизувати композиційну схему, тобто виникає потреба в побудові задуму.

До побудови задуму можна прийти різними шляхами: через якусь деталь, яка би дозволила добудувати до неї все останнє; через загальний вид ідеї (деталізація, конкретизація її окремих категорій); поєднання першого та останнього.

Задум за своєю сутністю - це складне ціле, що складається інколи з дуже різних елементів. До задуму можуть бути занесені і загальні дії і окремі образи, і елементи ритмічного ладу і виразність контрастів тощо. З моменту втілення, реалізації задуму на перше місце виступає практичне використання уяви й художнього мислення, тобто процес виконання твору мистецтва. Практично, цей процес починається з перших ескізів композиції. Причому, початок такої практики, коли студенти прагнуть реально уявити, відобразити свій задум часто в доволі розпливчатому і занадто узагальненому вигляді (схемах), дозволяє вважати названі дії за один із найважливіших етапів творчого композиційного процесу.

Третій етап творчого процесу - полягає у створенні композиції будь-якого жанру (розробка задуму і втілення його в ескізах). До всього сказаного слід зауважити, що чітких окремих розмежувань у зазначених етапах не може бути. Дослідники цієї проблеми виділяють їх умовно, сам творчий процес є непередбачуваним. Самі фази, безумовно протікають за різними проміжками часу, взаємопроникаючи та взаємодоповнюючи одна одну.

Все залежить від якості сформованих у студентів початкових розумових здібностей, "первинних" художньо-образних уявлень, просторових образів, композиційного мислення, тобто того, що по суті становить психологічні основи, засади розвинутої професійної свідомості. Значення первинних уявлень важко переоцінити. - це в буквальному розумінні "перші цеглини", фундамент на якому стоїть складна система знань і умінь майбутнього фахівця. Всі ці форми чуттєвого пізнання (художньо-образні уявлення, просторові образи, композиційні уявлення, композиційні уміння і навички, навички художнього сприйняття) формуються за допомогою вправ і завдань з композиції. До них слід відносити як завдання по замальовкам, етюдам, начеркам (фази

накопичення першопочаткового матеріалу) але й системи вправ, які націлені на розвиток уявлення та фантазії (картки-завдання). Значний результат у формуванні вказаних властивостей дає використання у навчальному процесі "формальної" композиції, яка викладена в методичному посібнику "Композиційні вправи як засіб управління розвитком творчих здібностей студентів художньо-графічного факультету" - методичний посібник.[8]

Створення ескізів композиції (ескізування) є початковою і головною формою матеріалізації ідейного задуму. Пошуки відмінних рішень в ескізах відбивають наміри автора найбільш виразно відобразити самий зміст ідеї.

Подальша робота над композицією (пошуки відмінних розв'язок задуму) проходить в чергуванні праці з начерками, етюдами, вивченням архівних матеріалів, предметів побуту і таке інше. На цьому етапі відбувається перехід від однієї форми діяльності до другої, який полягає, звичайно, у зміні характеру художнього мислення студентів. Мова йде про формування і розвиток таких спеціальних художніх здібностей: мислити цілісно (в процесі виконання ескізів); цілісно сприймати вивчасний об'єкт (явище); сприймати уже відтворену частину зображення (явище "зворотнього зв'язку" по М. М. Волкову).[2,252]

В зв'язку з цим, передусім повинна бути акцентована роль раціональної свідомості в реалізації етапів творчості в навчальному процесі. Відомо про нерозривний зв'язок емоційного і раціонального, синтезу почуттєвого і розумного. Думка передається через емоції, почуття несе думку стосовно до композиційне - творчого процесу : виконання практичного завдання найбільше поєднано з усвідомленням поставленої мети. Процес усвідомлення в свою чергу припускає передбачення наслідків роботи, встановлення зв'язків і місця компонентів композиції в її структурі.

Орієнтація навчання і засвоєння стадій творчого процесу при виконанні практичних завдань підвищує мотивацію і розвиває самостійність композиційного мислення:

- постановка проблеми з об'єктивним прочитанням завдання;

- перша спроба як «запланована» помилка усуває страх невірною кроку;
- стадія пошуку дає час для внутрішнього визрівання;
- композиційний синтез.

Композиційний синтез проявляється у різних аспектах композиційної діяльності : при "складанні" композиції, втіленні ідеї - задуму; в процесі навчання. Цей процес є актом творчого самоствердження студента (особистісний момент).

Четвертий етап творчого процесу роботи над композицією завершується узагальненням раніше виконаної підготовчої роботи (натурні замальовки, етюди, начерки тощо). На цьому етапі студенти повинні повернутися до загального рішення свого задуму, тобто до роботи над картоном (композиційного ескізу).

Картон - в образотворчому мистецтві - це великого формату малюнок, іноді кольоровий, виконаний у розмірі майбутнього твору: монументального живопису, картини, мозаїки, вітражу, гобелену тощо. При всьому цьому важливо відзначити ще й те що картон є синтезуючою, завершальною формою на базі малюнків з натури, ескізів, замальовок, - тієї великої підготовчої роботи, без якої зовсім неможливе створення мистецького твору.

Узагальненням раніше зробленої підготовчої роботи є закінчений композиційний малюнок, який включає результати, досягнуті у першопочаткових ескізах та, частково, в етюдах. Цей добре модельований рисунок виконується без виправлень. Із такого ескізу композиція твору (композиційний рисунок) переноситься на картон майбутньої роботи або прямо на ґрунт (зграфіто, рельєфне різьблення, живопис тощо). Дуже швидко із допоміжного технічного засобу картон перетворюється у найважливіший художній елемент творчого процесу, залишаючись останнім синтезуючим етапом над підготовчими малюнками.

Розміри, відношення сторін формату композиції продиктовані відповідними законами сприйняття і сприяють їх участі у виявленні сюжету,

ідейного змісті, задуму образотворчого твору. У цьому, на наш погляд, полягає одне із головних завдань картону.

Підсумовуючи вище сказане, потрібно усвідомлювати головне в цьому дослідженні і рекомендаціях. Безперечно, ми не ставили за мету викласти повну інформацію про творчий процес побудови мистецького твору, про психологічну структуру процесу художньої діяльності (вона, як ми визначили, є поетапною), а в основному своєму розвитку - визначити весь комплекс складних інтелектуальних і практичних дій, що становить роботу над художньою композицією у студентів художнього факультету. Більш того, була здійснена спроба більш детально зупинитися на таких важливих питаннях в художній педагогіці як: формування цілісного бачення; розвиток умінь і навичок спостережливості; навичок зорової пам'яті; розглянута конструктивна система художньої композиції; визначене місце картону в композиційній структурі, завдання і форм його послідовного створення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барц Ф. Ф. *Наброски и зарисовки*. - М.: Искусство, 1970.-165 с.
2. Волков Н. Н. *Процесс изобразительного творчества и проблема «обратных связей»* // В кн. «Содружество» наук и тайн творчества. / Под ред. Б. С. Мейлаха. - М.: Искусство, 1968.-С.250-261.
3. Кибрик Е. А. *Объективные законы композиции в изобразительном искусстве* // *Вопросы философии*. - 1966. - №10. - С.107-113
4. Пономарева Я. А. *Психология творчества и педагогика*. - М.: Педагогика, 1976. - 279 с.
5. Тарабукин Н. М. *Композиция и тематика*. - ОР ГБР, 1931. - фонд 627.
6. Фаворский В. А. *О композиции* // *Декоративные искусства СССР*. - № 1. - С. 14-17
7. Щербина В. Г. *Картон як складова частина композиції: Методичні рекомендації для студентів художньо-графічних факультетів педагогічних інститутів*. - К.: Преса України, 1995. - 83 с.
8. Щербина В. Г. *Композиційні вправи як засіб управління розвитком творчих здібностей студентів художньо-графічного факультету*. - Кривий Ріг, "Октам-принт", 1998. - 90 с.

МЕТОДОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ В УМОВАХ ГУМАНІЗАЦІЇ ОСВІТИ

Щолокова О. П.,

Інститут мистецтв НПУ імені М.П.Драгоманова

Анотація. У статті розкривається мета, зміст і структура інтегративного курсу "Методологія мистецької освіти", який має забезпечити підготовку магістрів до педагогічної діяльності у вищій школі. Він допомагає сформувати здатність проєктувати в галузь педагогіки мистецтва досягнення споріднених наук та усвідомити художньо-педагогічну діяльність як цілісний і системний процес.

Ключові слова. гуманізація освіти, вчитель музики, методологічна культура.

ідейного змісті, задуму образотворчого твору. У цьому, на наш погляд, полягає одне із головних завдань картону.

Підсумовуючи вище сказане, потрібно усвідомлювати головне в цьому дослідженні і рекомендаціях. Безперечно, ми не ставили за мету викласти повну інформацію про творчий процес побудови мистецького твору, про психологічну структуру процесу художньої діяльності (вона, як ми визначили, є поетапною), а в основному своєму розвитку - визначити весь комплекс складних інтелектуальних і практичних дій, що становить роботу над художньою композицією у студентів художнього факультету. Більш того, була здійснена спроба більш детально зупинитися на таких важливих питаннях в художній педагогіці як: формування цілісного бачення; розвиток умінь і навичок спостережливості; навичок зорової пам'яті; розглянута конструктивна система художньої композиції; визначене місце картону в композиційній структурі, завдання і форм його послідовного створення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барц Ф. Ф. *Наброски и зарисовки*. - М.: Искусство, 1970.-165 с.
2. Волков Н. Н. *Процесс изобразительного творчества и проблема «обратных связей»* // В кн. «Содружество» наук и тайн творчества. / Под ред. Б. С. Мейлаха. - М.: Искусство, 1968.-С.250-261.
3. Кибрик Е. А. *Объективные законы композиции в изобразительном искусстве* // *Вопросы философии*. - 1966. - №10. - С.107-113
4. Пономарева Я. А. *Психология творчества и педагогика*. - М.: Педагогика, 1976. - 279 с.
5. Тарабукин Н. М. *Композиция и тематика*. - ОР ГБР, 1931. - фонд 627.
6. Фаворский В. А. *О композиции* // *Декоративные искусства СССР*. - № 1. - С. 14-17
7. Щербина В. Г. *Картон як складова частина композиції: Методичні рекомендації для студентів художньо-графічних факультетів педагогічних інститутів*. - К.: Преса України, 1995. - 83 с.
8. Щербина В. Г. *Композиційні вправи як засіб управління розвитком творчих здібностей студентів художньо-графічного факультету*. - Кривий Ріг, "Октам-принт", 1998. - 90 с.

МЕТОДОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ В УМОВАХ ГУМАНІЗАЦІЇ ОСВІТИ

Щолокова О. П.,

Інститут мистецтв НПУ імені М.П.Драгоманова

Анотація. У статті розкривається мета, зміст і структура інтегративного курсу "Методологія мистецької освіти", який має забезпечити підготовку магістрів до педагогічної діяльності у вищій школі. Він допомагає сформувати здатність проєктувати в галузь педагогіки мистецтва досягнення споріднених наук та усвідомити художньо-педагогічну діяльність як цілісний і системний процес.

Ключові слова. гуманізація освіти, вчитель музики, методологічна культура.

Аннотация. Щолокова О. Методологическая культура учителя музыки в условиях гуманизации образования. В статье раскрывается цель, содержание и структура интегративного курса "Методология художественного образования", который обеспечивает подготовку магистров к педагогической деятельности в высшей школе. Он формирует способность проектировать в педагогику искусства достижения смежных наук и осмыслить художественно-педагогическую деятельность как целостный и системный процесс.

Ключевые слова. гуманизация образования, учитель музыки, методологическая культура.

Annotation. Scholokova O.P. Methodological culture of a music teacher with respect to humanization of education. The article deals with the goals, content, structure of the integrated course "Methodology of arts education", that prepares masters for pedagogical activities in universities. It shapes the ability to integrate arts education with achievements of similar sciences and to get the vision of arts education activities as a unite and systematic process.

Key words. methodological culture, music teacher, humanization of education

Постановка проблеми. Докорінні зміни, що відбуваються в педагогіці і, зокрема, мистецькій освіті вищої школи, зумовили впровадження різноступеневої системи навчання, найвищим рівнем якої є ступінь магістра. До цієї ланки майбутніх фахівців залучаються кращі студенти, які закінчили бакалавратуру і в майбутньому мають поповнити викладацький корпус вищих навчальних закладів або спеціалізованих середніх шкіл, гімназій, ліцеїв та коледжів з поглибленим теоретичним і практичним вивченням мистецьких дисциплін. Особливістю їх підготовки є забезпечення інтегративних конструктів освіти – компетентності і самонавчання в процесі оволодіння знаннями та вміннями.

Потреба у фахівцях такого рівня кваліфікації постійно зростає. Це зумовлено істотними змінами, що склалися у системі вищої мистецько-педагогічної освіти: швидкого кількісного зростання вищих навчальних закладів, в яких значна увага приділяється культурологічному і мистецькому спрямуванню навчання; можливістю для студентів по-різному реалізувати власні освітні маршрути і здобувати одночасно дві або навіть три спеціалізації; вступати на другий або третій курс педагогічного університету після закінчення спеціалізованого навчального закладу I та II рівня акредитації (музичного, хореографічного, педагогічного училища) та ін.; розширенням в педагогічних університетах мистецьких спеціальностей, а саме: підготовки фахівців не тільки у галузі музики, а й хореографії, образотворчого мистецтва, дизайну, художньої культури, музичної психології, режисури тощо.

Такий широкий спектр мистецьких спеціальностей вимагає цілеспрямованої професійно-орієнтованої методологічної підготовки, заснованої на компетентнісному підході.

Аналіз досліджень та публікацій. В контексті компетентнісного підходу методологія мистецької освіти розглядається у трьох аспектах: як наукове обґрунтування мистецької освіти в цілому, наукове обґрунтування її окремих сфер або проблем і як сукупність методів художньо-педагогічного впливу. Володіючи професійно орієнтованими методологічними знаннями і творчим досвідом їх практичного застосування, майбутній педагог вищої школи отримує надійні орієнтири для аналізу і успішного вирішення різних професійних питань, вироблення індивідуально-творчої позиції під час їх осмислення. Отже, методологічна підготовка на рівні магістратури дозволяє глибше усвідомити діалектичний характер художньо-педагогічної діяльності, здійснювати аргументований відбір методичних засобів, точніше, виявляти ефективність навчальних програм, посібників та інших методичних матеріалів.

Зазначимо, що у психолого-педагогічних дослідженнях компетентність розглядається як ступінь сформованості у фахівців загального комплексу знань, умінь, навичок і досвіду, що забезпечує виконання професійної діяльності (В.Бондар, Е.Зєр, О.Локшина, О.Савченко, Л.Сохань, І.Родигіна, А.Хуторський, С.Шишов). Компетентнісний підхід висуває на перше місце не інформованість студента, а вміння вирішувати проблеми професійного характеру. При цьому особливої значущості набуває формування компетентності у сфері самостійної пізнавальної діяльності, яка засновується на вмінні набувати знання з різних джерел інформації. Тобто, особливістю компетентнісного підходу стає не засвоєння готових знань, а те, що студент сам формує свої знання, необхідні для вирішення конкретних проблем. За таким підходом його навчальна діяльність набуває дослідницького і перетворювального спрямування, представляючи синтез когнітивного, предметно-практичного і особистісного досвіду.

Виступаючи результатом навчання, компетентність у сфері мистецької освіти стає наслідком саморозвитку і самонавчання індивіда. Таким чином, застосування компетентнісного підходу у процес підготовки магістрів засновується на впровадженні інтегративних навчальних курсів, в яких предметна галузь співвідноситься з різними видами компетентності.

Ефективному розв'язанню даної проблеми сприятиме, на наш погляд, впровадження у систему підготовки магістрів інтегрованого курсу "Методологія мистецької освіти", що й стало приводом для написання даної статті, метою якої є розкриття основних завдань, змісту і структури курсу.

Отримані результати. Інтегрований курс "Методологія мистецької освіти" знайомить студентів з метою, завданнями та напрямками реформування вищої мистецької освіти, з її структурою, методологічними та психолого-педагогічними проблемами навчального процесу, науково-педагогічними основами організації післядипломної освіти в закладах, які її забезпечують. Усі ці питання розглядаються в синтезі з філософією мистецької освіти, мистецтвознавством, психологією та педагогікою. Курс допомагає сформуванню у магістрів здатність проектувати в галузь педагогіки мистецтва досягнення споріднених наук, усвідомити художньо-педагогічну діяльність як цілісний і системний процес. Його проблематика передбачає висвітлення таких тем: "Нова парадигма мистецької освіти", "Принципи розвитку вищої мистецької освіти", "Діалогова природа художнього спілкування", "Художньо-творча діяльність вчителя мистецьких дисциплін і сфера її прояву в освітньому просторі", "Системний, комплексний, діяльнісний та особистісно орієнтований підходи до організації навчального процесу у вищій школі", "Формування ціннісної свідомості вчителя як основи гуманістичної педагогіки".

Так, перша тема розкриває особливості сучасної мистецької освіти, її пріоритети в контексті Національної доктрини розвитку освіти України XXI століття та концептуальні засади. У другій темі основна увага приділяється принципам, які мають важливе значення у формуванні компетентності

магістрів. Це принципи фундаментальності, варіативності та альтернативності, гуманізації навчально-виховного процесу.

Застосування принципу фундаментальності пов'язується з тим, що вся система знань в галузі мистецтва набуває культурологічного спрямування. У певному розумінні приходиться повернутися до цілісного знання, розуміння єдиної художньої картини світу. Тобто, у всіх ланках мистецької освіти важливо забезпечити фундаментальність знань, ґрунтуючись на спільності художніх явищ у різних видах мистецтва, закономірності художнього сприймання і можливості мистецтва здійснювати комунікативні функції для формування художнього світогляду. Іншими словами, світова художня культура з усіма видатними проявами мистецьких явищ має складати програму культурологічних знань музики, а метою цієї діяльності може стати усвідомлення, за словами М.Бахтіна, цілісної "художньої картини світу".

Принцип варіативності та альтернативності (від лат. *alternativus* – чергування) відкриває широкі можливості вибору різних закладів мистецької освіти і навчальних програм, а також шляхів оволодіння такими програмами (бюджетна, контрактна форми, екстернат). Дотримання цього принципу дозволяє застосувати свободу професійної діяльності в умовах ринкових відносин і подальшу фундаменталізацію змісту мистецької освіти з урахуванням світових стандартів і, разом з тим, збереженням національних досягнень.

Принцип гуманізації навчально-виховного процесу набув актуальності у зв'язку з розвитком гуманістичних ідей, народженням нової педагогічної парадигми, нового погляду на учня як на суб'єкт розвитку і виховання. У межах концепції особистісно орієнтованого підходу до виховання людини, формування ціннісної свідомості і відповідного світогляду він набуває суспільної значущості. Головним змістом педагогічного процесу стає розвиток учня або студента, а показником роботи педагога – ефективність цього процесу. Принцип гуманізації реалізується шляхом збагачення змісту, методів і форм навчання і виховання. Він передбачає більш глибоку індивідуалізацію

навчального процесу, врахування досвіду і рівня досягнень учнів або студентів, надання їм більшої самостійності у становленні власних суджень. Результатом такої діяльності стає творча особистість.

В гуманістичній концепції освіти важлива роль відводиться діалоговій стратегії спілкування. Ця проблема розкривається у темі "Діалогова природа художнього спілкування". В основу організації сучасного педагогічного процесу покладено спільну діяльність тих, хто навчає, і тих, хто навчається. При цьому діалог визначається як рівноправність суб'єктів, незалежно від віку, досвіду і рівня знань. Загальновідомо, що для мистецької освіти ця проблема має виняткове значення, оскільки діалогістичність пронизує художньо-педагогічну діяльність у двох взаємопов'язаних формах – міжособистісній та внутрішній. Взаємодоповнюючи одне одну, вони утворюють поняття "художнє спілкування", сутність якого обґрунтовується через аналіз інтегративних якостей – комунікативність, емпатія, креативність і рефлексія. Ці якості охоплюють різні рівні емоційно-сислового пошуку мистецьких творів, усвідомлення власного відношення до них та інтеграції. В результаті виникають нові орієнтири у формуванні світогляду, які показують ефективність впливу мистецтва на особистість.

Одним з головних показників і водночас умов творчого зростання педагога будь-якої мистецької спеціальності є оволодіння художнім мисленням, усвідомлення особливостей художньо-педагогічної діяльності, способів її здійснення на різних етапах навчання. На перший план тут виступає педагогічна рефлексія, яка спрямовується на зміст і процес навчання, на власну професійну діяльність, усвідомлення, формування і творче вирішення художньо-педагогічних завдань, проєктування навчально-виховного процесу засобами мистецтва. Всі ці питання розглядаються у темі "Художньо-творча діяльність вчителя мистецьких дисциплін і сфера її прояву в освітньому просторі".

Наступна тема розкриває сучасні наукові підходи до організації навчально-виховного процесу. Сукупність ідей і теорій, які обираються в якості

методологічних засад педагогічної дії, складає своєрідну "призму", через яку з'ясовується сутність педагогічного явища, моделюються уявлення про нього, здійснюється пошук засобів і умов його удосконалення та ефективного розвитку. Для вивчення різноманітних педагогічних явищ широко використовуються *системний, комплексний, особистісний, діяльнісний, культурологічний, синергетичний* та інші підходи. Безумовно, всі вони є надзвичайно цінними і продуктивними для вирішення педагогічних проблем. Так, основним завданням *системного підходу* є озброєння учнів і студентів не лише фактичними знаннями теорії, а й методологічними, тобто знаннями про найважливіші елементи знань і структурні зв'язки між ними. У галузі мистецької освіти системний характер розумової діяльності учнів і студентів відбувається у вигляді асоціативних зв'язків між видами мистецтва, засобами художньої виразності, стильовими напрямками та ін., які визначаються у різноманітних поняттях. Ці поняття мають інструментальний характер при аналізі проблем художньо-педагогічної освіти, або вступають в органічний зв'язок із поняттями дидактики вищої школи.

Для забезпечення ґрунтовних системних знань потрібно реалізувати *комплексний підхід* до процесу навчання. Такий підхід є наслідком застосування закону діалектики, згідно якого всі явища слід розглядати у єдності спільного, індивідуального та одиничного. У навчальному процесі комплексний підхід передбачає дотримання єдності трьох параметрів: 1) навчальний процес має бути єдністю соціального, психологічного і педагогічного; 2) єдності освітньої, розвивальної і виховної функцій навчання; 3) єдності усіх компонентів будь-якої методичної системи: цілей, змісту, методів, організаційних форм.

У всіх галузях мистецької освіти широко використовується діяльнісний підхід, оскільки за його допомогою розв'язується велика кількість творчих завдань. Мистецькі знання і поняття постійно включаються у структуру дій і засвоюються через включення у творчу діяльність. Безумовно, зміст діяльності в процесі навчання залежить від специфіки навчальної дисципліни, від реальних умов і можливостей студентів.

Необхідно також підкреслити, що функціонування освітньо-виховної системи має спрямовуватися на педагогічну підтримку становлення і розвитку суб'єкта освіти як особистості із багатьма значущими для суспільства і самої людини характеристиками. Тому реалізація особистісного підходу дозволяє наблизитися до вирішення цих завдань. Нашаровуючись на всі складові педагогічного процесу, особистісний підхід долучає до змісту освіти, крім предметного змісту, ще й емоційні цінності, особистісні компоненти і спрямовує на розвиток і саморозвиток особистість студента. При цьому треба пам'ятати, що у особистісно орієнтованій освіті не можна наперед визначити певні властивості, адже її завданням є забезпечення сприятливих умов для повноцінного виявлення і розвитку особистісних якостей студентів.

До важливих методологічних проблем вищої мистецької освіти належить й формування ціннісної свідомості особистості. Розвиток гуманістичних ідей привів до визнання людини як суб'єкта розвитку і виховання. Враховуючи, що мистецтво акумулює в собі вищі моральні та духовні цінності, виховання можна розглядати як долучення індивіда до всіх досягнень художньої культури. Але передача цих духовних і моральних цінностей вимагає від особистості певних духовних зусиль для їх опанування. Розробка технології формування ціннісної свідомості має базуватися на культурологічному і діяльнісному підходах і передбачати спеціально сконструйований педагогічний процес, в якому мистецькі і моральні образи розглядаються у взаємозв'язку.

Отже, вивчення курсу "Методологія мистецької освіти" має забезпечити підготовку магістрів до педагогічної діяльності у вищій школі та педагогічної практики, яка проводиться на відповідних кафедрах факультетів або інститутів. Опанування матеріалу курсу допомагає їм оволодіти логікою художнього мислення, усвідомити закономірності художньо-педагогічної діяльності на методологічному рівні, що є важливою умовою формування методологічної культури педагога вищої школи.

Література

1. Атанов Г. А. *Возрождение дидактики – залог развития высшей школы.* – Донецьк, 2003.
2. Балл Г. *Психолого-педагогічні засади гуманізації освіти // Освіта і управління.* – 1997. – № 2. – С. 21-36.
3. Смирнов С. Д. *Педагогика и психология высшего образования.* – М.: Академія, 2001.
4. Зеер Э. Ф., Пайлова А. М., Сыманюк Э. Э. *Модернизация профессионального образования: компетентностный подход / Моск. психолого-социальный ин-т.* – М., 2005.

ОРГАНІЗАЦІЯ ВИСТАВОК ЯК ВИД НАУКОВО-ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ХУДОЖНИКІВ-ПЕДАГОГІВ.

Юрченко О. С.

Криворізький державний педагогічний університет

Анотація. У статті розглянуто питання про роль виставкової діяльності у системі художньо-педагогічної освіти та висладено методичні поради по організації художніх виставок.

Ключові слова. експозиція, проект, план, етикетаж.

Аннотация. Юрченко А.С. Организация выставок как вид научно-творческой деятельности будущих художников-педагогов. В статье рассмотрен вопрос о роли выставочной деятельности в системе художественно-педагогического образования и изложены методические советы по организации художественных выставок.

Ключевые слова. экспозиция, проект, план, этикетаж.

Annotation. Yurchenko A.S. The organization of exhibitions as a kind of scientific - creative activity of the future artists - teachers. In the article a question is considered about the role of exhibition activity in the system of artistically-pedagogical education and councils are expounded of organization of artistic exhibition.

Key words: exhibition, display, project, plan.

Постановка проблеми. Становлення художника-педагога та його естетичне й художнє виховання – провідна задача навчання образотворчому мистецтву на художньо-графічному факультеті. Досягти її неможливо, не залучивши всі складові до цього процесу. Три основних складових художньої діяльності це – формування уявлень про предмет, формування уявлень про зображення та матеріальне виконання образотворчої задачі. Але цей процес буде не повноцінним, якщо до нього не залучати інші засоби естетичного та художнього виховання, такі як музейна практика, відвідування художніх виставок та виставкова діяльність самих учасників процесу. Запорука успіху полягає у планомірному систематичному залученні до мистецької діяльності, оскільки естетичні переживання залишають глибокий слід у пам'яті людини. В цьому відношенні образотворче мистецтво як засіб естетичного виховання знаходиться у найбільш сприятливих умовах. Досвід показує, що після проведення таких заходів у студентів спостерігається активізація образотворчої діяльності – вони з задоволенням готові виступати і як глядачі, і як творці.

Отже, організація художніх та навчально-творчих виставок набуває особливого значення. Такі заходи повинні сприяти впливу на розум і почуття студентів, пробуджувати в них естетичні емоції, будити творчу активність, яка може бути проявлена у самих різних галузях майбутньої діяльності. Робота

виконана в контексті наукових досліджень кафедри образотворчого мистецтва Криворізького державного педагогічного університету.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз публікацій наукових робіт останнього часу показав, що дане питання не розглядалося в системі педагогіки вищої та середньої школи. Свого часу такі автори, як М. Гнєдовський, А. Б. Закс, З. Н. Новлянська, Г. М. Мезенцева, Є. В. Шевцов та інші, розробляли методіку організації художніх виставок, але ці дослідження походилися в контексті вимог Міністерства культури УРСР і не адаптовані під сучасні вимоги мистецько-педагогічної освіти.

Мета роботи. Організації художніх виставок, як складовій навчального процесу та дієвому чиннику художнього та естетичного виховання не приділяється належної уваги. Методіка організації виставок заслуговує серйозного дослідження, а набутий досвід – широкого впровадження у систему навчання образотворчому мистецтву. Мета цієї статті полягає у тому, що б привернути увагу до цієї актуальної проблеми й узагальнити досвід організації виставок художньої творчості.

Результати дослідження. Організація й проведення виставок в умовах факультету мистецтв – це не тільки демонстрація творчих досягнень викладачів і студентів в галузі та художньої практики, це ще й спілкування між учасниками та відвідувачами. Результатом такого спілкування є усвідомленого бажання до творчої діяльності, розширення кругозору, пізнання нового, виникнення нової тематики творів тощо. Виставки повинні сприяти ознайомленню широких верств населення з творчою та навчально-творчою діяльністю факультету. На таких виставках відбувається також обмін педагогічним досвідом та проводиться профорієнтаційна робота серед майбутніх абітурієнтів. Виставкову діяльність неможливо обмежити жорсткими умовами чи правилами проведення. Цей процес досить гнучкий і спонукає до народження нових типів, нових концепцій виставок. Та все ж спробуємо виробити базову класифікацію виставок.

По-перше, виставки слід класифікувати за метою, задачею та призначенням експозиції. Це можуть бути виставки творчі, навчальні, навчально-творчі, навчально-методичні, експериментальні, ознайомчі, підсумкові, звітні та інші.

Ці виставки можуть бути персональними, груповими, ювілейними, присвяченими конкретній даті, з фондів (якщо виставлено роботи з методичних фондів чи фондів музею факультету) і так далі.

За місцем розташування виставки поділяються на стаціонарні (виставки що проводяться виставковій залі факультету), пересувні (виставки що проходять у міській та інших виставкових залах), виїзні, виставки присвячені святковим датам чи пов'язані з студентськими науково-проблемними групами та профорієнтаційною роботою факультету.

За тривалістю експозиції виставки можна поділити на постійні та тимчасові.

Створенню виставки, будь-якої іншої експозиції, передують досить вагома за обсягом проектна робота.

Спочатку потрібно створити виставком та робочу групу.

Виставком складає план проведення виставок на певний термін у якому призначає день й час проведення засідань виставкому на яких буде зроблено відбір творів для експозиції та виходячи з мети, задачі й призначення виставки розроблено проект. Проект повинен дати конкретне уявлення про її цілі, зміст, зовнішній вигляд, технологію та засоби побудови експозиції. Тому створюється комплект документації, який складається з трьох частин, пов'язаних між собою й підпорядкованих основним етапам проектування: науковому, архітектурно-художньому та технічному.

Наукова частина є головною. На її основі розробляються художній та технічний проекти.

Наукова концепція експозиції – це цілісно узагальнене розуміння задач виставкової діяльності та система основних тем, ідей і проблем, що розкриваються в експозиції. В документі відображається обґрунтування ідей

виставки, її мета та результати яких потрібно досягти; зміст та тематична структура експозиції; джерела надходження експонатів; вимоги до архітектурно-художнього проекту та технічне забезпечення; медіа підтримка.

Так, наприклад, при розробці наукової концепції виставки студентських науково-проблемних груп, що проходила в травні 2006 року у виставковій залі факультету мистецтв, було зазначено, що, по-перше, метою виставки повинно стати в першу чергу виявлення ролі студентських науково-проблемних груп у системі навчання образотворчому мистецтву на художньо-графічному відділенні; по-друге – узагальнення кращого досвіду роботи студентських науково-проблемних груп. Експозиція має бути пропагандистською базою студентської наукової роботи та продемонструвати відвідувачам виставки досягнення студентів у цьому напрямку роботи, їх професійне та творче зростання, і зрештою, ефективність такої форми роботи із студентами.

Прийом робіт на виставку відбувається у призначений час і в установленому порядку. У цей момент слід розробити тематико-експозиційний план (ТЕП). ТЕП включає в себе тематичну структуру, перелік та зберігання експонатів. Форма ТЕПу може складатися довільно, але він має містити пункти, необхідні для подальшої організаційної роботи (етикетаж, випуск буклету, реклама, тощо). Так, наприклад, на вище зазначену виставку включено такі пункти як – номер по порядку; прізвище, ім'я та по батькові автора; курс; назва роботи та рік виконання; техніка виконання та розміри; науковий керівник.

Тематико-експозиційний план повинен дати уявлення про те, з яких розділів складається виставка, кількість представлених експонатів, що потрібно показати, про що потрібно розповісти й так далі.

Розробка етикетажу (анотацій до експонатів) і розміщення його у ТЕП займає чимало часу, тому етикетаж слід виділити в окремий додаток.

Слід зазначити, що етикетка повинна трактуватись не лише як засіб донесення інформації, а як частина художнього вирішення експозиції. Зміст і форма етикеток залежить від експозиційної теми, характеру предмета та місця в експозиції. Але спільним для всіх етикеток є те, що вони мають містити в собі

інформацію про: ім'я, прізвище та вік автора; назву роботи та рік створення; техніка виконання та розмір.

При створенні етикеток необхідно дотримуватися певних правил композиції: кожна частина повинна починатися з нової строчки; назву експонату слід виділяти більшим шрифтом; атрибуційні дані розміщуються під назвою, чи в кінці етикетки. (шрифт для цієї строчки підбирається найменший або пишеться курсивом); переноси не допустимі. Етикетки слід оформити й розмістити так, щоб вони якомога краще виконували свої функції. Тут теж слід дотримуватись певних правил, що витікають із зовнішніх особливостей експонатів різних типів. Не слід класти етикетки на експонати. Їх розміщують поряд із скульптурою, чи предметами декоративно-ужиткового мистецтва або ж розміщують на стінці вітрини. На окантованих експонатах етикетка розміщується на паспарту, рамі, під рамою чи поза рамою на стіні, але ні в якому разі на зображувальній площині.

Якщо експонати розміщені вище експозиційного поясу, то етикетку краще помістити на рівні очей із схемою їх розташування та усіма необхідними даними. Дрібні експонати нумеруються і під відповідними номерами надається їх перелік з анотаціями. Слід уникати нав'язливості й строкатості етикеток, різко виділяти їх на тлі експозиції, або ж нівелювати їх, робити зовсім непомітними. Друкувати чи писати їх слід на якісному папері чи картоні. Робота над етикетажем є трудомісткою і копіткою, в ній не має дрібниць. Етикетаж значною мірою визначає рівень культури експозиції.

На основі створеної документації (наукова концепція, ТЕП, етикетаж) розробляється проект архітектурно-художнього рішення експозиції.

Проект архітектурно-художнього оформлення виставки повинен висвітлити такі питання: вимоги до оформлення експонатів та матеріали необхідні для оформлення; розглянути особливості організації експозиції, визначити місце експозиційних центрів та експонати, що будуть в них виставлені (живопис, графіка, декоративне і прикладне мистецтво не можуть

бути виставлені разом у одному залі); визначити порядок оформлювальних робіт.

Після цього робоча група приступає до монтажу експозиції.

Досвід роботи студентської науково-проблемної групи доводить, що виставкова діяльність на факультеті повинна стати невід'ємною складовою навчального процесу. Зрозуміло, відсутність уваги, чи формальне відношення до організації виставкової діяльності суттєво не вплине на фахову підготовку студентів. Але ж ніхто не стане заперечувати, що подібні заходи сприяють розвитку творчих здібностей, дозволяють на живо спостерігати й аналізувати навчальні і творчі здобутки, як свої так і колег. Тут важливою є сама можливість живого спілкування між студентами, педагогами й художниками, створення атмосфери співробітництва і доброзичливості, адже кінцевим результатом формування особистості є вміння вчителя творчо вирішувати найскладніші задачі сучасного педагогічного мистецтва. Шляхи розвитку творчих здібностей різноманітні. Ми вважаємо, що пошукова робота у цьому напрямку, застосування нових живих методик будуть на практиці сприяти підготовці сучасних вчителів образотворчого мистецтва.

Висновки. Формування фахівця, естетично вихованої особистості художника-педагога є головною задачею мистецько-педагогічної освіти. Підняте питання є однією із складових цього складного процесу. Планова організація виставкової діяльності на факультеті мистецтв сприятиме активізації навчально-творчого процесу, обміну думками та педагогічним досвідом, ознайомленню широких верств населення із діяльністю факультету.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку. Вступ України до європейського освітнього простору зумовлює удосконалення й пошук нових форм активізації навчально-творчої діяльності студентів. Організація виставкової діяльності є однією з ланок сучасної системи мистецько-педагогічної освіти. Тому, ми вважаємо, що розробка науково-методичної літератури по цьому питанню має подальшу перспективу. Провідною стратегічною задачею підготовки майбутніх спеціалістів є пошук

шляхів входження української художньо-педагогічної освіти з урахуванням її культурно-історичних традиції у єдиний європейський простір.

Література.

1. М. Гнедовский. Музейная экспозиция. – Советский музей. – М., 1987, №6.
2. Искусство музейной экспозиции. Труды НИИ культуры, т.43 – М., 1977.
3. Захс А. Б. ТЭП – основа творческого успеха. – Советский музей. – М., 1984, №1.
4. Кликс Р. Р. Художественное проектирование экспозиции. М., Высшая школа, 1978.
5. Новлянская Э. Н. Почему дети фантазируют? – М., 1978.
6. Мезенцева Г. М. Музеизнание. К., 1982
7. «Развивать чувство прекрасного!» - Юный художник, №9, 1985.
8. Шевцов Е. В. Основные средства и формы эстетического воспитания. – М., 1985.

ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ У ПРОЦЕСІ ЧИТАННЯ НОТ З АРКУША

Ярошенко О. М.,

Криворізький державний педагогічний університет

Анотація. Стаття розглядає основні прийоми читання нот з аркуша, складові навики даного виконавського процесу, етапність формування навички та методи тренування швидкісних реакцій на нотні знаки, вплив на формування музичної культури особистості.

Ключові слова: читання нот з аркуша, музична діяльність, довільні рухи, навичка орієнтації, етапність, методи, уявлення, швидкість реакцій, нотний знак.

Анотация. Ярошенко Е. Н. Вопросы формирования музыкальной культуры личности в процессе чтения нот с листа. Статья рассматривает основные приемы чтения нот с листа, составляющие навыка данного исполнительского процесса, методические приемы формирования навыка и тренировки скоростных реакций на музыкальные знаки, воздействие на формирование музыкальной культуры личности.

Ключевые слова: чтение нот с листа, музыкальная деятельность, произвольные движения, навык ориентирования, этапность, методы, представления, скорость реакций, нотный знак.

Annotation. Yaroshenko O. Questions of formation of musical culture of the person during reading the notes from a sheet. The article considers the general provisions and components of receptions of reading of the notes from a sheet, methodical receptions of formation of skill and training of high-speed reactions on musical marks and musical culture of the person.

Key words: reading of the notes from a sheet, musical activity, any movements, skill of orientation, stage, methods, representations, speed of reactions, musical mark.

Постановка проблеми. Формування музичної культури особистості є процесом багаторівневим і суперечливим. Він вимагає відпрацювання студентом (учнем) відповідного репертуару (творів різних епох, стилів, творчих напрямків), дотримання необхідних форм роботи під керівництвом досвідченого викладача. Дотримання цих умов допоможе формуванню особистості музиканта, який при необхідному технічному розвитку ознайомиться з різними напрямками і стилями музичної творчості, розвине уяву, мислення і пам'ять, визначиться в художніх смаках тощо [6,52].

шляхів входження української художньо-педагогічної освіти з урахуванням її культурно-історичних традиції у єдиний європейський простір.

Література.

1. М. Гнедовский. Музейная экспозиция. – Советский музей. – М., 1987, №6.
2. Искусство музейной экспозиции. Труды НИИ культуры, т.43 – М., 1977.
3. Закс А. Б. ТЭП – основа творческого успеха. – Советский музей. – М., 1984, №1.
4. Кликс Р. Р. Художественное проектирование экспозиции. М., Высшая школа, 1978.
5. Новлянская Э. Н. Почему дети фантазируют? – М., 1978.
6. Мезенцева Г. М. Музеизнание. К., 1982
7. «Развивать чувство прекрасного!» - Юный художник, №9, 1985.
8. Шевцов Е. В. Основные средства и формы эстетического воспитания. – М., 1985.

ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ У ПРОЦЕСІ ЧИТАННЯ НОТ З АРКУША

Ярошенко О. М.,

Криворізький державний педагогічний університет

Анотація. Стаття розглядає основні прийоми читання нот з аркуша, складові навики даного виконавського процесу, етапність формування навички та методи тренування швидкісних реакцій на нотні знаки, вплив на формування музичної культури особистості.

Ключові слова: читання нот з аркуша, музична діяльність, довільні рухи, навичка орієнтації, етапність, методи, уявлення, швидкість реакцій, нотний знак.

Аннотация. Ярошенко Е. Н. Вопросы формирования музыкальной культуры личности в процессе чтения нот с листа. Статья рассматривает основные приемы чтения нот с листа, составляющие навыка данного исполнительского процесса, методические приемы формирования навыка и тренировки скоростных реакций на музыкальные знаки, воздействие на формирование музыкальной культуры личности.

Ключевые слова: чтение нот с листа, музыкальная деятельность, произвольные движения, навык ориентирования, этапность, методы, представления, скорость реакций, нотный знак.

Annotation. Yaroshenko O. Questions of formation of musical culture of the person during reading the notes from a sheet. The article considers the general provisions and components of receptions of reading of the notes from a sheet, methodical receptions of formation of skill and training of high-speed reactions on musical marks and musical culture of the person.

Key words: reading of the notes from a sheet, musical activity, any movements, skill of orientation, stage, methods, representations, speed of reactions, musical mark.

Постановка проблеми. Формування музичної культури особистості є процесом багаторівневим і суперечливим. Він вимагає відпрацювання студентом (учнем) відповідного репертуару (творів різних епох, стилів, творчих напрямків), дотримання необхідних форм роботи під керівництвом досвідченого викладача. Дотримання цих умов допоможе формуванню особистості музиканта, який при необхідному технічному розвитку ознайомиться з різними напрямками і стилями музичної творчості, розвине уяву, мислення і пам'ять, визначиться в художніх смаках тощо [6,52].